

Markkabel vid Kärrs och Gamla Vadsätters bytomter

L2010:2395, L2025:138, L2025:134

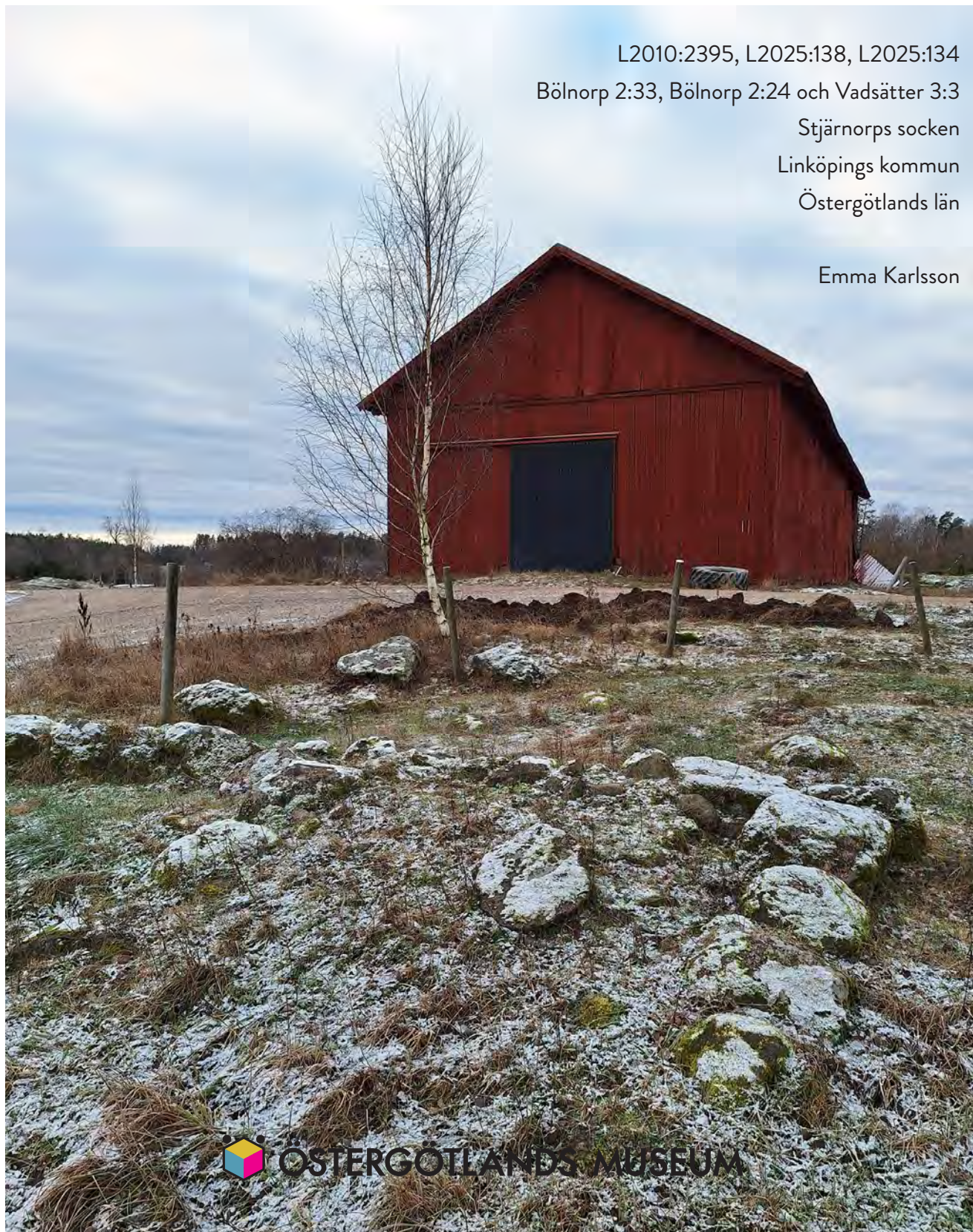
Bölnorp 2:33, Bölnorp 2:24 och Vadsätter 3:3

Stjärnorps socken

Linköpings kommun

Östergötlands län

Emma Karlsson

ÖSTERGÖTLANDS MUSEUM

Tekniska och administrativa uppgifter

Fastighet	Bölnorp 2:33, Bölnorp 2:24 och Vadsätter 3:3
Socken	Stjärnorp
Kommun	Linköping
Län och landskap	Östergötland
Lämningsnummer	L2010:2395, L2025:138, L2025:134
Koordinatsystem	SWEREF 99TM
Höjdsystem	-
Mätteknik	RTK-GPS
Typ av undersökning	Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning
Lst dnr	431-17949-2023
Lst handläggare	Claes Theliander, Petra Öjhage
ÖM dnr	0044/24
ÖM projektnr	002412
KMR uppdragsnummer	202400257
Uppdragsgivare	Länsstyrelsen Östergötland
Kostnadsansvarig	Vattenfall Eldistribution AB
Projektledare	Emma Karlsson
Biträdande projektledare	-
Personal	-
Rapportansvarig	Emma Karlsson
Fältarbete/fältarbetstid	2024-09-26 – 2025-01-28
Totalt undersöktes	ca 75 löpmeter
Foto	Ja
Fynd	Nej
Analys	Nej
ÖM Intrasis nr	-
Grafik	Emma Karlsson
Renritning	-
Grafisk form	Johan Levin

Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands museum.

Upphovsrätt: om inget annat anges gäller Creative Commons licens CC BY.

Villkor på <http://creativecommons.org/licenses/by/2.5/se>

Markkabel vid Kärrs och Gamla Vadsätters bytomter

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning	4
Arkeologisk bakgrund	4
Kärrs bytomt/gårdstomt (Sjövik)	4
Stora Vadsätters bytomt/gårdstomt	4
Syfte och metod	8
Genomförande och resultat	8
Kärr (Sjövik)	7
Stora Vadsätter	10
Referenser	14
 Bilaga 1. Schakttabeller	 15

*Omslagsbild: Husgrund i en hage vid Gamla Vadsätters bytomt. Foto mot väster,
Emma Karlsson, ÖM.*

ÖSTERGÖTLANDS MUSEUM
ARKEOLOGI OCH BYGGNADSVÅRD

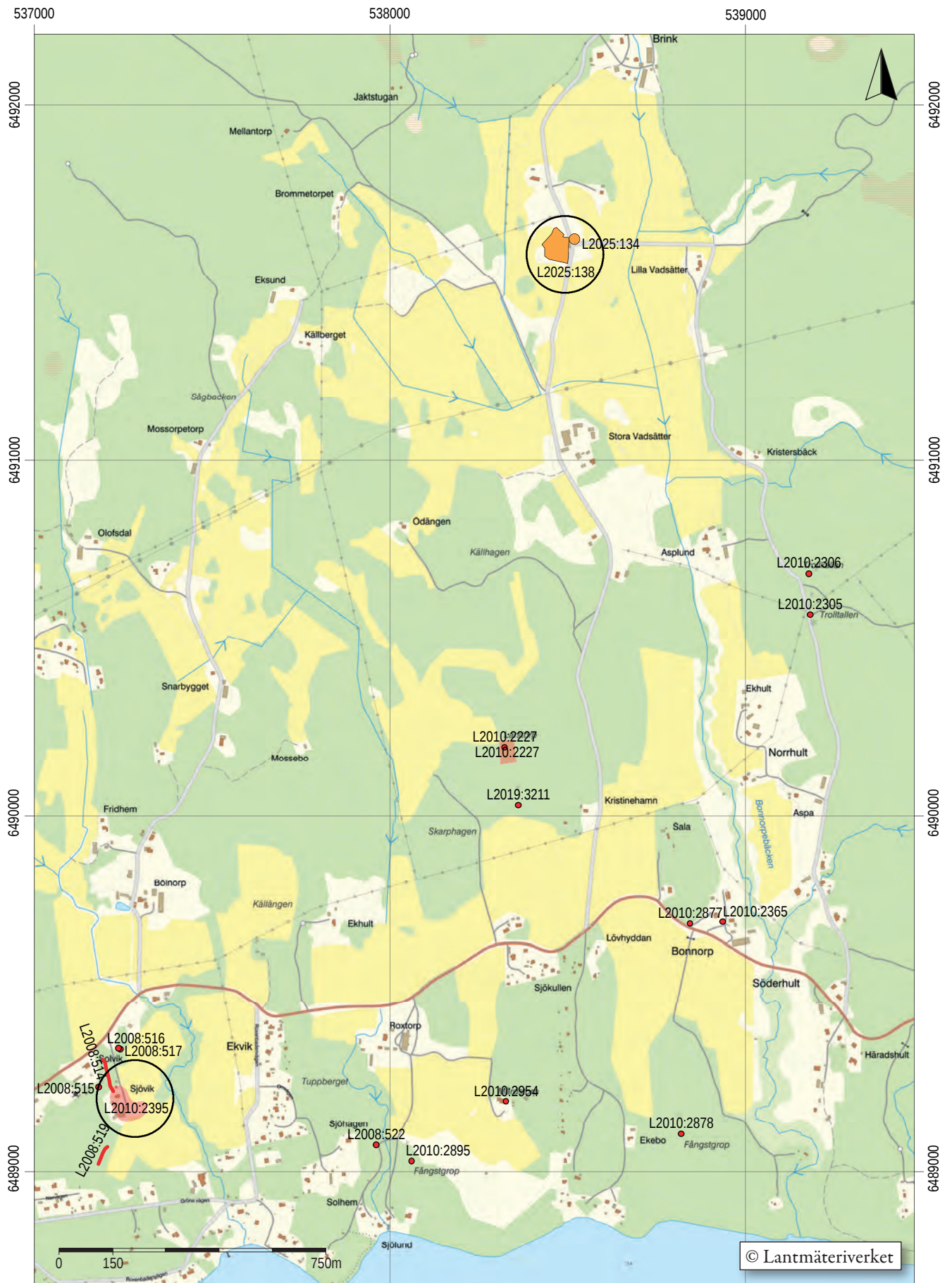
Box 232 • 581 02 Linköping • 013 - 23 03 00 • www.ostergotlandsmuseum.se

Sammanfattning

Östergötlands museum har utfört en arkeologisk undersökning, i form av schaktningsövervakning, inom fastigheterna Bölnorp 2:33, Bölnorp 2:24 och Vadsätter 3:3, Linköping kommun, Östergötland. Arbetet föranleddes av schaktning för nya markkablar. I samband med undersökningen registrerades två lämningar i KMR och beskrivningen för en tredje redigerades. Inom de undersökta sträckorna framkom inte några lämningar som bedöms vara fornlämning. Flera av undersökningsområdena var dock störda av tidigare ledningsgrävningar.

Emma Karlsson
antikvarie

Figur 2. Utdrag ur Topografiska webbkartan med aktuella undersökningsområden markerade. Nyregistrerade lämningar markerade orange. Skala 1:15 000.

Inledning

Östergötlands museum har genomfört en arkeologisk undersökning, i form av schaktningsövervakning, inom fastigheterna Bölnorp 2:33, Bölnorp 2:24 och Vadsätter 3:3, Linköping kommun, Östergötland. Arbetet föranleddes av schaktning för nya markkablar. Sökande och kostnadsansvarig var Vattenfall Eldistribution AB. Arbetet utfördes under perioden september 2024 – januari 2025, efter beslut från Länsstyrelsen Östergötland. Ansvarig för fält- och rapportarbetet var Emma Karlsson.

Arkeologisk bakgrund

Kärns bytomt/gårdstomt (Sjövik)

Vid Sjövik skulle schakt dras inom och i nära anslutning till den möjliga fornlämningen L2010:2395 (bytomt/gårdstomt). På platsen har bebyggelseenheten Kärn legat vilken finns skriftligt belagt sedan 1500-talet. När den nuvarande gårdsbebyggelsen uppfördes år 1929, fanns en tydlig husgrund vid den ”norra delen av det nuvarande boningshuset” (KMR).

Äldre lantmäterikartor över Kärn har eftersökts i Rikets allmänna kartverks arkiv, Lantmäteristyrelsens arkiv och Lantmäterimyndighetens arkiv. Den enda karta som finns över Kärn är en ägomätning upprättad år 1700. Vid tiden för häradsekonomens tillkomst 1868-77 är enheten försvunnen (RAK122-55-18).

På 1700 års karta är Kärns hustomt markerad ca 70 m sydost om nuvarande Sjöviks boningshus (LMS D102-10:1). På samma karta finns, i området för nuvarande Sjöviks bebyggelse, bland annat en äga/åkerteg som beskrivs som ”En liten (oläsligt) af sandjord, hvarjemte det öfriga brukas till kalfbete” (litt Pp). Direkt norr om denna äga syns en rektangulär markering om ca 23,5x11,2 m (N-S). Markeringen kan eventuellt vara en husgrund, kanske densamma som ovan nämnda fastighetsägare omtalat. Dimensionerna pekar på att det i sådant fall bör ha varit en ekonomibyggnad. Det aktuella markingreppet gjordes ca 15 m öster om denna möjliga husgrund. (Vid fältarbetet besiktigades inte platsen för husgrunden.)

I närområdet kring Sjövik finns ytterligare lämningar registrerade: L2008:514 (färdväg), L2008:515 (stensättning), L2008:516 (kalkugn) och L2008:517 (husgrund).

Tidigare undersökningar

En arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning har tidigare genomförts inom den aktuella sträckan. Undersökningen utfördes med anledning av schaktning för fiberkabel. Vid undersökningen påträffades inget av arkeologiskt intresse (Helander 2021). I närområdet har även en omfattande utredning med sökschaktsgrävning genomförts. Vid utredningen påträffades inte några fornlämningar (Ternström u.å.). Områdets fornlämningar berörs även i ett kulturhistoriskt underlag från 2008 (Ternström 2008).

Stora Vadsätters bytomt/gårdstomt

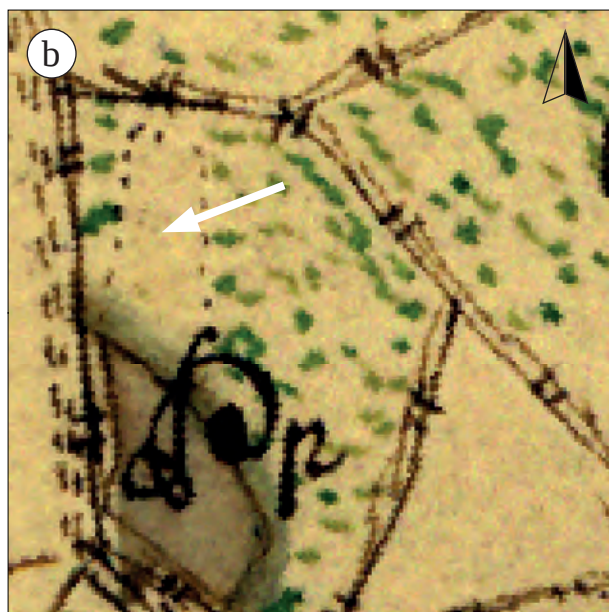
Mellan gårdarna Brink och Stora Vadsätter har den sistnämnda gården tidigare legat. Stora Vadsätter finns omnämnd i flera dokument under 1300-talets andra hälft (Ortnamnsregistret). Kartor över byn och dess ägor har upprättats 1700 och 1821 (LMS D102-5:1 och LMS D102-56:1). Den häradsekonomiska kartan från 1868-77 visar att bebyggelsen då hade flyttat till sin nuvarande plats (RAK J112-55-18). Den forna bytomten ligger idag väster om vägen mellan Brink och Stora Vadsätter och utgörs av hagmark. Öster om vägen är dels hagmark, dels ett trädbevuxet impediment.

Innan den aktuella undersökningen var bytomten inte registrerad i KMR, men inom området fanns flera husgrunder som uppmärksammats inom projektet Skog och Historia (SoH 3 342 648 och 3 342 647). Enligt projektets inventeringar ska det dels finns tre eller flera husgrundsrester i områdena öster och norr om vägkorsningen, samt en husgrund ca 50 m ”350 gon nordöst om hörnet på ladan”. I samband med den aktuella undersökningen har bytomten registrerats i KMR (L2025:138). Registrerad geometri utgår från 1700 års geometriska avmätning och 1821 års ägomätning.

Inom den forna bytomten finns idag också en lada i öst-västlig riktning. Enligt studerade kartor bör ladan vara uppförd mellan 1860/70-talet och 1940-talet. Enligt muntliga uppgifter från nuvarande markägare ska äldre släktingar ha berättat om en äldre lada/loge, med nord-sydlig riktning, som ska ha legat i nära anslutning vägkorsningen så sent som på 1930-talet. Möjligen är det samma byggnad som syns väster om vägen på häradsekonomiska kartan. Det tycks vara en ekonomibyggnad som inte flyttats när resten av byns bebyggelse avhystes (RAK J112-55-19).

Figur 3a. Det aktuella undersökningsområdet vid Kär (Sjövik) inlagts på 1700 års ägomätning. Skala 1:1500.

Figur 3b. Utsnitt ur 1700 års karta. På kartan syns en prickad, rektangulär form. Det framgår inte av kartans protokoll vad markeringen avser men kan tolkas en husgrund. Skala 1:1 000.

Figur 4a-b. Det aktuella undersökningsområdet vid Stora Vadsätters gamla bytomt inlagt på a, 1700 års geometriska avmätning och b, 1821 års ägomätning. Skala 1:1 500. Georefereringen av de historiska kartorna över Stora Vadsätter har varit svår. Det mesta pekar på att det beror på inkorreakta relationer i den häradsekonomiska kartan. Därför har referenspunkter från denna karta använts mycket lite.

Figur 5. Det aktuella undersökningsområdet vid Stora Vadsätters gamla bytomt inlagt på Häradsekonomen (1868-77). Söder om platsen syns Stora Vadsätters nya placering. På platsen för den gamla bytomten ses en byggnad med nord-sydlig riktning. Byggnaden återfinns även på äldre kartor, se figur 4. Skala 1:8 000.

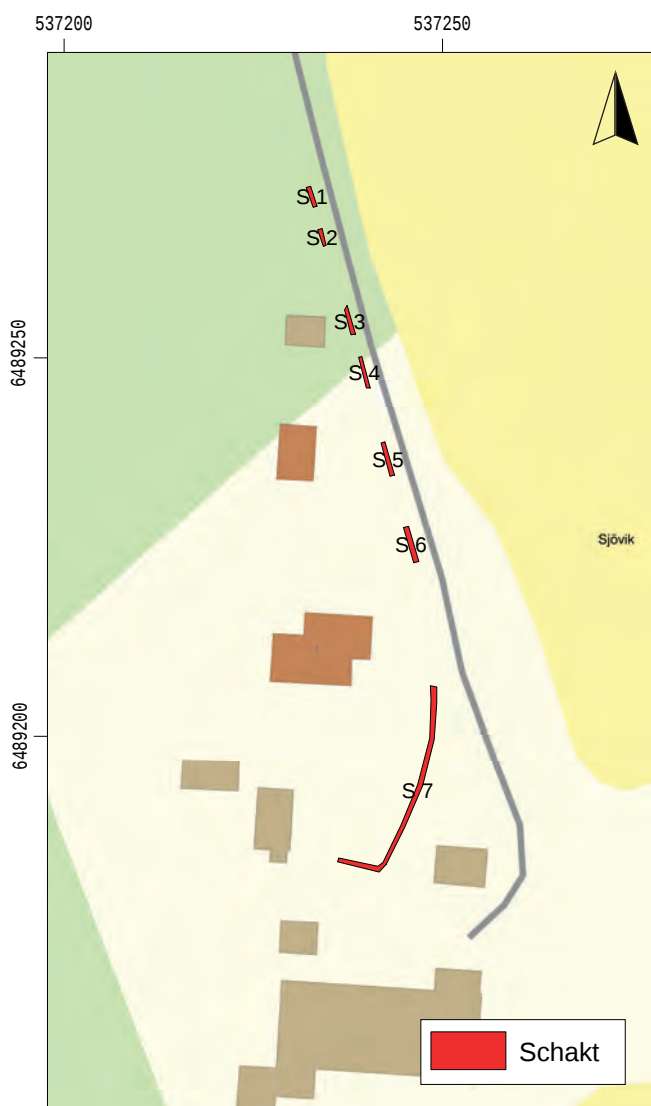
Syfte och metod

Syftet med undersökningen var att förhindra att fornlämning kom till skada. Om detta inte kunde undvikas skulle fornlämningsens utbredning beskrivas och dokumenteras på ett vetenskapligt arbetssätt. Arbetet genomfördes i form av schaktningsövervakning. Lämningar som påträffades undersöktes och dokumenterades med hjälp av inmätning, beskrivning och fotografering. Schakten och lämningarna mättes in med hjälp av RTK-GPS. Påträffade fynd skulle samlas in och hanteras med utgångspunkt i undersökningens syfte och ambitionsnivå. I samband med undersökningen genomfördes även kartstudier av äldre lantmäteriakter. Resultatet av dessa efterforskningar redovisas i föregående kapitel.

Genomförande och resultat

Kärr (Sjövik)

I september 2024 genomfördes arbetet vid Kärrs gårdstomt L2010:2395. I den norra delen av undersökningsområdet öppnades sex sökschakt upp. De var sammanlagt ca 20 m långa. I den södra delen av arbetsområdet kontrollerades en ca 30 m lång sträcka (Schakt 7). Schakten var ca 0,50-0,70 m breda och ca 0,35-0,40 m djupa. Vid undersökningen påträffades enstaka fragment av taktegel (tillvaratogs ej) och i den södra delen av sträckan sågs två skikt med matjord, varav ett innehöll enstaka kolstänk. I den norra delen av sträckan (Schakt 1-6) tangerade undersökningsområdet bitvis 2021 års ledningsschakt. Schakttabell återfinns i Bilaga 1.

Figur 6. Schaktplan över undersökta schakt vid Kärr bytomt (idag Sjövik). Skala 1:1 000.

Figur 7a. Översiktsfoto vid Kärr (Sjövik). Schakt 7 mot nordost. Foto Emma Karlsson, ÖM.

Figur 7b. Översiktsfoto mot söder vid Kärr (Sjövik) innan schaktningsarbetet startade. Foto Emma Karlsson, ÖM.

Figur 7c. Översiktsfoto mot söder vid Kärr (Sjövik). Foto Emma Karlsson, ÖM.

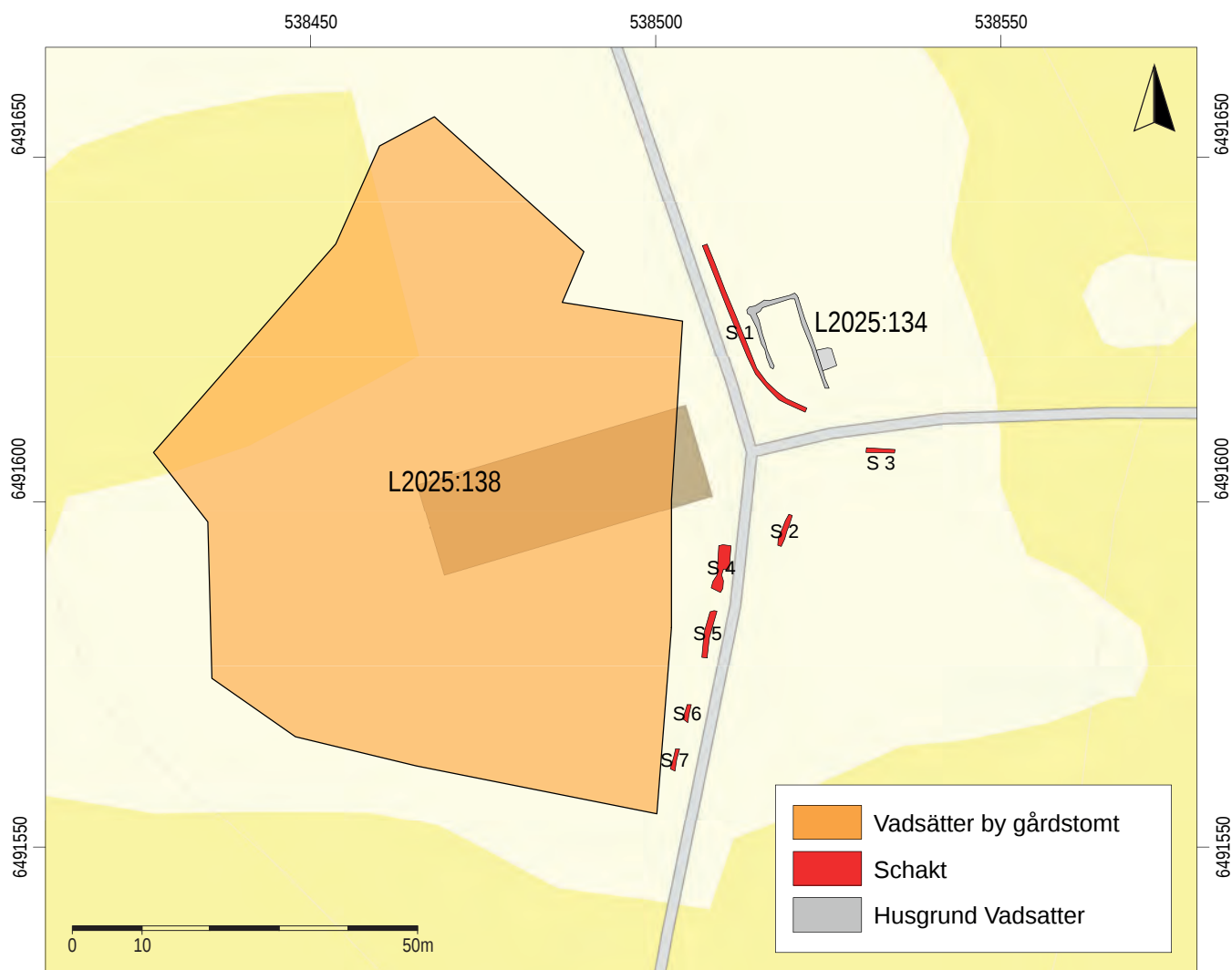
Stora Vadsätter

Undersökningen vid Stora Vadsätters gamla bytomt genomfördes dels i december 2024, dels i januari 2025. I den norra delen av undersökningsområdet, norr om vägkorsningen, utfördes schaktningsövervakning inom en ca 30 m lång sträcka (Schakt 1). Schaktet var 0,8 m brett och 0,7 m djupt. I intilliggande hagmark sågs en rektangulär husgrund (ca 7,3×14,3 m NNV–SSÖ), bestående av en enskiktad syllstensrad av gråsten. Den södra delen av husgrunden var ej synlig ovan mark. Det är möjligt att denna del delvis är övertäckt av jordmassor intill vägen, men den är sannolikt även förstörd av vägen (mot Lilla Vadsätter). Husgrunden har mätts in och registrerats i KMR (L2025:134). I det undersökta schaktet framkom några stenar som kan ha ingått i husets förlängning åt söder men då schaktbredden var ringa, och området tydligt stört av en tidigare nedplöjd fiberledning, var det inte möjligt att med klarhet fastställa om stenarna ingått i huslämningen. I samma schakt hittades enstaka fynd av spikar och glasflaskor

av 1800-1900-tals karaktär (tillvaratogs ej). Överlag innehöll såväl matjordslagret som undergrunden rikligt med stenar.

I undersökningsområdets södra del öppnades sex sökschakt upp (Schakt 2-7, se Bilaga 1). Dessa var sammanlagt ca 24 m långa. Schaktbredden var ca 0,6 m och djupet 0,6-0,7 m. Inom hela sträckan fanns rikligt med större stenar, dels spridda men även i större ansamlingar. Vid undersökningstillfället var området övertäckt med snö men vid tidigare besiktning av platsen hade inga tydliga stenrösen, terrasseringar eller liknande lämningar kunnat identifierats inom sträckan. Sannolikt rör det sig om relativt sentida deponier av stenar. Inom sträckan framkom inte några lämningar som bedöms vara fornlämning.

I samband med undersökningen besiktigades även området sydost om vägkorsningen. Här var stora mängder påförda massor med jord och stora stenar vilka bildar en platå, med en kraftig slänt i öster och söder. Inom ytan finns flera träd vars stammar delvis täcks av dessa massor vilket visar att massorna förts på i närtid.

Figur 8. Schaktplan över undersökta schakt vid Stora Vadsätter gamla bytomt. Skala 1:1000.

Figur 9a-c. I hagmarken direkt öster om vägen fanns en husgrund bestående av syllstensrader av gråsten. På den västra sidan fanns en stensatt ramp (se förgrunden på c) A, mot sydost B, motsydväst och C, mot väster. Foto Emma Karlsson, ÖM.

Figur 10. Översiktbild över Schakt 1, mot söder norr. Foto Emma Karlsson, ÖM.

Figur 11. Översiktbild över undersökningsområdet söder om korsningen, mot söder. Foto Emma Karlsson, ÖM

Referenser

Helander, A. 2021. *Kärns gamla tomt – Utsikt Bredband Linköpings landsbygd*. Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning. Östergötlands län, Linköpings kommun, Stjärnorps socken, Sjövik, L2010:2395. Arkeologerna/SHM, Rapport 2021:103.

Ortnamnsregistret. Institutionen för språk och folkminne.
<https://gamlaortnamnsregistret.isof.se/ortnamn.html>

Ternström, C. utan år. *Roxenbaden*. Arkeologisk utredning, steg 2. Stjärnorps socken, Linköpings kommun, Östergötlands län. Sweco rapport uppdragsnummer 13009523.

Ternström, C. 2008. *Forn- och kulturlämningar vid Roxenbaden*. RAÄ 139–151 samt objekt 1–9, Stjärnorps socken, Linköpings kommun. Östergötlands län. Riksantikvarieämbetet, UV Öst Rapport 2008:65.

Förkortningar

KMR. Kulturmiljöregistret.

Arkiv

Lantmäteristyrelsens arkiv (LMS)

D102-10:1. 1700. Östergötland, Stjärnorps socken, Bölnorp nr 1. Ägomätning.

D102-5:1. 1700. Östergötland, Stjärnorps socken, Stora Vadsätter. Geometrisk avmätning

D102-56:1. 1821. Östergötland, Stjärnorps socken, Stora Vadsätter. Ägomätning

Rikets allmänna kartverks arkiv (RAK)

J112-55-18. Stjärnorp. 1868-77. Häradsekonomiska kartan.

J133-8F8i50. 1950. Ekonomiska kartan. Roxenbaden.

Bilaga 1. Schakttabeller

Schakttabell för Kärr (Sjövik)

Schaktnummer	Längd (m)	Bredd (m)	Djup (m)	Beskrivning
Schakt 1-4	3,0-4,5	0,5-0,7	0,35-0,40	Matjord med rikligt innehåll av stenar 0,15-0,30 m stora. Ligger i matjorden. Bildar ingen synbar struktur.
Schakt 5-6	5,0	0,5-0,7	0,35-0,40	Måttligt inslag med sten. Fynd av enstaka enkupiga takpannor (Ovanligt form och tjocklek). Fynden bedömdes initialt som sentida och tillvaratogs ej.
Schakt 7	30,0	0,5-0,7	0,35-0,40	Grästorr och matjord ca 0,15-0,20 m, under detta ett gråare lager jord (0,15 m) med enstaka kolstänkt. Lagret sågs inom schaktets norra del, inom en ca 10 lång sträcka. I den södra delen av schaktet var endast ett matjordslager. Siltig undergrund.

Schakttabell för Stora Vadsätter (gamla bytomt).

Schaktnummer	Längd (m)	Bredd (m)	Djup (m)	Beskrivning
Schakt 1	30,0	0,8	0,6-0,7	Orörd lera på ca 0,6 m. Bitvis mkt påfört stenmaterial (inkl skarpkantad sten). Stenkoncentration hittades i linje med husgrundens östra långsida. Vid jfr av höjder finns bra överensstämmelse men längsmed och i schaktet är nedplöjd fiberkabel. Gör det omöjligt att veta vilka kontexter/stenar/lager som är in situ. Även påförda massor (?) med lera och sten. Fragment av sentida glasflaskor, spikar och snökäpp (!). Området/marken är kraftigt stört av nedplöjning av opto.
Schakt 2	5,0	0,6	0,6	Orörd lera på ca 0,6 m, Påförda jordmassor med matjord och lera. Enstaka större stenar mot schaktets botten.
Schakt 3	4,0	0,6	0,4	Undergrund grusig lerig sand.
Schakt 4	7,0	0,6	1,8 (tryckgrop)	En större sten (tuktad?) i södra delen av schaktet 1,2x 0,6 m. Låg mycket ytligt. I hagmarken intill syns antydan till "terasskant" med stenar (blandning av kultur och natur). Stenen kan också vara uppslängd från diket. Berg i botten av schaktet i norra delen av schaktet.
Schakt 5	5,7	1,0	0,6	0,10-0,25 m djup framkom större stenar. Tycktes relativt välplacerade intill varandra. (mättes in) men med tanke på hur hagmarken ser ut strax intill (med väldigt stenig mark och dikesslänt i öster kan det lika gärna vara sentida röjsten. Fann inga tydliga tecken på att det är fornlämning/konstruktion.
Schakt 6	2,5	0,7	0,6	Kortare schakt mellan två områden men sten. Vid undersökningstillfället var det snö men gick att ana att det låg flera större stenar, ytligt inom områdena. Tolkas på samma sätt som ovan. Kortare schakt drogs mellan dem för att säkerställa karaktär/fynd etc.
Schakt 7	7,0	0,7	0,6	Undergrund grusig lerig sand.

Östergötlands museum har utfört en arkeologisk undersökning, i form av schaktningsövervakning, inom fastigheterna Bölnorp 2:33, Bölnorp 2:24 och Vadsätter 3:3, Linköping kommun, Östergötland. Arbetet föranledes av schaktning för nya markkablar. I samband med undersökningen registrerades två lämningar i KMR och beskrivningen för en tredje lämning redigerades. Inom de undersökta sträckorna framkom inte några lämningar som bedöms vara fornlämning. Flera av undersökningsområdena var dock störda av tidigare ledningsgrävningar.

ISSN 1403-9273

Rapport 2025:8